

Univerzitet umetnosti u Beogradu

Interdisciplinarne studije - Višemedijska umetnost

Kosančićev venac 29, 110000 Beograd

Izveštaj Komisije za ocenu i odbranu doktorskog umetničkog projekta i pisanog rada

Refleksije grada

Principi grafike u funkciji vizuelizacije urbanog prostora

kandidatkinje Marije Sibinović

Veće Interdisciplinarnih studija Univerziteta umetnosti u Beogradu je na sednici održanoj 10. septembra 2020. godine donelo odluku o imenovanju Komisije za ocenu i odbranu doktorskog umetničkog projekta “**Refleksije grada — Principi grafike u funkciji vizuelizacije urbanog prostora**”, kandidatkinje Marije Sibinović, u sastavu:

1. mr Čedomir Vasić, prof. emeritus Univerziteta umetnosti u Beogradu
2. dr Mariela Cvetić, red. prof. Arhitektonskog fakulteta Univerziteta u Beogradu
3. dr um. Ivan Pravdić, vanr. prof. AU Univerziteta u Novom Sadu
4. dr um. Milivoj Pavlović, vanr. prof. Fakulteta likovnih umetnosti u Beogradu
5. dr um. Vladimir Milanović, docent Fakulteta likovnih umetnosti u Beogradu (mentor)

Komisija Nastavno — umetničkom veću Interdisciplinarnih studija Univerziteta umetnosti u Beogradu podnosi sledeći izveštaj:

Biografija kandidatkinje

Marija Sibinović je rođena 1989. u Beogradu. Završila je osnovne diplomatske studije 2012. i master studije 2013. godine na Fakultetu primenjenih umetnosti u Beogradu, u klasi prof. Mirjane Tomašević, osek Grafika i knjiga.. Članica je ULUPUDS-a od 2015. godine, a od 2016. godine je angažovana u nastavi na predmetu Grafika, na Fakultetu primenjenih umetnosti. Do sada je priredila sedam samostalnih izložbi:

- *Reflexiones*, izložba grafika, galerija Fernando Vilčis, Halapa, Meksiko, 2017.
- *Fragmenti*, izložba malih formata, Mala galerija ULUPUDS-a, Beograd, 2016
- *Pogledi*, izložba slika, Galerija moderne umetnosti Narodnog muzeja u Smederevskoj Palanci, 2016.
- *Marija Sibinović, grafike i slike*, Gradska galerija Mostovi Balkana, Kragujevac, 2015
- *Ogledalo grada*, Kuća Đure Jakšića, Beograd, 2014.
- *Odrazi*, Galerija Jovan Kjuvliev, Sliven, Bugarska, 2014
- *Tri subjektivne dimenzije*, priredila mr Mirjana Tomašević (3 izlagača), Velika galerija Doma kulture Studentski grad, 2014.

Marija Sibinović je učesnica brojnih umetničkih kolonija i radionica. Učestvovala je na oko 50 kolektivnih izložbi, u zemlji i inostranstvu, od kojih su najznačajnije:

- *Međunarodno bijenale grafike*, Čačak, 2020.
- *Međunarodno bijenale radova na papiru*, Prijedor, 2020.
- *Majska izložba grafike beogradskog kruga*, galerija Grafički kolektiv, 2018.
- *Međunarodno bijenale umetnosti na papiru i od papira ARTiJA*, 2018.
- Međunarodni projekat *Co-Create: Videti sebe u delu drugoga*, putujuća izložba (2017: Galerija savremene likovne umetnosti u Nišu, Galerija FLU u Beogradu, Gradska galerija Užice, 2018: Savremena galerija u Subotici, Kulturni centar Šabac), 2017.
- *VII međunarodna izložba, Umetnost u minijaturi*, Majdanart, Galerija Centra za kulturu, Majdanpek, 2016.

- *48. Majska izložba ULUPUDS-a*, Galerija RTS – Beograd, 2016.
- *Overbooked*, izložba umetničkih knjiga, The Harry Wood Art Gallery, Arizona State University, USA, 2015. (pohvala)
- *Mexico Elemental, Tierra, Cielo, Mar y Fuego*, Ambos Galeria de Arte y Artefactos, Puerto Vallarta, Mexico, 2014.
- *Majska izložba grafike beogradskog kruga*, Grafički kolektiv, Beograd, 2014.
- *Prolećna izložba ULUS-a*, Umetnički paviljon *Cvijeta Zuzorić*, 2014.
- *Restart*, 46. Majska izložba ULUPUDS-a, Beograd, 2014.
- *International Biennial Print Exhibit: 2014 ROC*, Tajvan, Kina, 2014.
- *Drugo međunarodno trijenale grafike*, Umetnički paviljon *Cvijeta Zuzorić*, Beograd, 2014.
- *Sedmo međunarodno trijenale grafike*, Sofija, Bugarska, 2014.

Analiza doktorskog umetničkog projekta

Doktorski umetnički projekat **“Refleksije grada — Principi grafike u funkciji vizuelizacije urbanog prostora”** kandidatkinje Marije Sibinović sastoji se od dva segmenta – umetničkog rada i pisanog dela, koji međusobno korespondiraju. Prvi segment čini praktični deo umetničkog rada, koji je predstavljen na samostalnoj izložbi u Galeriji Studenskog kulturnog centra u Beogradu u periodu od 2. do 10. jula 2019. godine. Postavka ovog višemedijskog dela u galerijskom prostoru predstavlja iskorak autorke iz dosadašnje umetničke prakse koja je uglavnom bila usmerena na jedan medij, pre svega grafiku. Sam umetnički rad je potpuno završen tek kompozicijom elemenata koja je uslovljena samim galerijskim prostorom, iako su svi elementi bili prethodno pažljivo promišljeni, pripremljeni i relizovani u materijalu. Stupajući u kontakt sa publikom ostvarena je namera autorke da fizičko prisustvo i uticaj publike na izvestan način “dovrše” rad.

Pisani deo rada doktorskog umetničkog projekta **“Refleksije grada — Principi grafike u funkciji vizuelizacije urbanog prostora”**, ukupnog je obima 135 stranica, a nakon uvodnog

dela sadrži tri glavna poglavlja: *Poetički i teoretski okvir*, *Metodološka razmatranja* i *Analiza praktičnog rada*, koja su radi jasnijeg strukturiranja teksta dalje podeljana na manje celine. Pisani deo rada je zaokružen adekvatnim zaključkom i spiskom korišćene literature.

U prvom poglavlju, razmatrajući poetički i teorijski okvir, kandidatkinja kroz potpoglavlja *Prozor*, *Ogledalo* i *Staklo u arhitekturi* analizira fenomene transparentnosti i refleksivnosti u vizuelnoj umetnosti i arhitekturi. Početno razmatranje prozora u kontekstu motiva ili teme u istoriji slikarstva (od Albertijeve metafore o slici kao otvorenom prozoru do predstava prozora u romantizmu), finalizovano je analizom fenomena transparentnosti u savremenim umetničkim praksama. Osnovne teze su ilustrovane veoma raznorodnim primerima od kubičnih transparentnih formi Larija Bela iz sedamdesetih godina XX veka i Raušenbergovih kolaža na staku i pleksiglasu, preko video-instalacija Bila Viole, prozirnih struktura Edoarda Trezoldija i svilenih objekata Do Ho Sua, do shvatanja transparentnosti kao socijalne kategorije u radu Džilijan Vering. Temeljno istraživanje u odeljku *Ogledalo* predočava interesovanja mistika, filozofa, naučnika i svakako umetnika za fenomen refleksivnosti. Ukrštajući ključna saznanja iz optike, psihologije, teologije, filozofije i drugih disciplina Marija Sabinović koristi interdisciplinarni pristup u osvetljavanju ovog fenomena. Refleksivnost je u sferi umetnosti analizirana na nezobilaznim istorijskim referencama poput Velaskezove slike *Mlade plemkinje*, a interpretativni tok u kontekstu savremene umetnosti autorka uspostavlja povlačeći liniju od refleksivnih objekta Mikelandela Pistoleta i Roberta Morisa iz šezdesetih godina, preko radova Dena Grejema i performansa Džoane Džonas u kojim ključnu poziciju imaju odrazi publike i okruženja, do savremenih produkcijski veoma sofisticiranih skulptura Aniša Kapura ili ambicioznih, angažovanih projekata Olafura Eliasona. Teorijski oslonac za istraživanje ogledalskog principa u doba kulture ekrana autorka je pronašla u tekstovima Boltera i Gromale. Oni teoriju interfejsa dovode u vezu sa umetničkim konceptima nastalim oko 2000. godine. Pionirski rad Nam Džun Pajka i aktuelne pojave na umetničkoj sceni, kao što su radovi Daniela Rozina i Seiko Mikami, dovedene su u kontekst dualiteta analogno – digitalno i telesno – virtuelno. Autorka u daljem tekstu demonstrira temeljno poznavanje savremenih umetničkih praksi koje problematizuju pitanje refleksivnosti.

U potpoglavlju *Staklo u arhitekturi* dat je istorijski pregled dinamike primene ovog materijala, a paralelno sa tehnološkim inovacijama osvetljeni su ideološki obrasci koji su usloveli

pojave formalnih manifestacija transparentnosti i refleksivnosti, od ranog modernizma do poznog postmodernog doba. Od romantičarskih utopijskih vizija Šerbarta, ikoničnih modernističkih projekata Korbizijea i Mis van der Roeya, shvatanja arhitekture kao “društvenog katalizatora” Rema Kolhasa, do demonstracije korporacijske moći poznog kapitalizma i ambicioznih mega-građevina poput *Burdž Katara*, arhitektura nedvosmisleno reflektuje aktuelne društvene projekte, o čemu govore kritički tekstovi Bodrijara, Deride i Džejmsona.

Nakon pregleda relevantnih teorijskih i umetničkih koncepata koji su uticali na nastanak doktorskog umetničkog projekta, kandidatkinja izlaže stavove o značaju metode u koncipiranju umetničkog rada. Osnovna metodološka načela u umetničkom projektu ne podležu opštim normama, striktnim naučnim načelima i egzaktnim podacima, već su shvaćena kao individualni istraživački put determinisan predmetom rada, karakterom kreativnog procesa i slobodom izbora u umetničkom stvaralaštvu. I pored nesputane umetničke slobode, istraživački rad Marije Sibinović i kompletna priprema ukazuju da je i teorijski i stvaralački proces pažljivo planiran. Od početne faze posmatranja, beleženja (fotografije, skice), obrade prikupljenog vizuelnog materijala (klasifikacija, analiza), razvijanja medijskih linija rada kroz izradu modela i maketa, do realizacije finalnog rada i galerijske postvake celokupni proces je dosledno sproveden, a teorijska argumentacija pratila je sve faze kreativnog delanja.

Kritički osvrt i ostvareni rezultati

Umetnički rad Marije Sibinović je proistekao iz prethodne umetničke prakse koja je uglavnom bila vezana za medij grafike. To iskustvo je u doktorskome umetničkom projektu preraslo u rad koji je u skladu sa savremenim shvatanjem medija, a potreba za ostvarivanjem idejne i poetske celovitosti zadovoljena je u višemedijskom delu. Kretanje od konvencionalnih grafičkih postupaka ka proširenom polju grafike i njenom sadejstvu sa zvukom, pokretnom slikom, i arhitekturom rezultiralo je delom koje funkcioniše kao kompleksna ambijentalna postavka. Svaki segment rada kreiran je kao mikro celina – objekat sazdan od transparentnih folija koje su fiksirane na metalnu konstrukciju. Na svaku pojedinačnu foliju (dimenzija

70x50cm) je otisnuta apstraktna površina sa iste metalne grafičke matrice, a varijacije u boji i intenzitetu otiska oplemenile su doslednu geometrijsku repetitivnost. Sve pojedinačne modularne strukture, organizovane u različitim formacijama, kreiraju trodimenzionalne jedinice koje stupaju u odnos sa datim prostorom galerije, ali ujedno predstavljaju aluziju na arhitekturu i stvaraju utisak urbanog eksterijera. Transparentne forme koje nalikuju arhitektonskim elementima (stub, prolaz) svojim dimenzijama i rasporedom pozivaju posmatrača da ih obiđu, sagledaju, uđu ili prođu kroz njih, a rezultat interakcije beleže kamere za nadzor koje emituju sliku na postavljenim ekranima. Na ovaj način potcrtana je ideja reflektovanja ideoloških modela u tzv. transparentnoj arhitekturi, od početnih humanističkih očekivanja do aktuelne tendencije ka sveprisutnom nadzoru.

Postavku izložbe su činile četiri celine orijentisane naspram četiri prozora Galerije Studentskog kulturnog centra. Uvod u postavku predstavlja tekst na zidu, citat Entonija Vidlera koji kontekstualizuje pojmove refleksivnosti i transparentnosti, a nasuprot njemu je postavljen ekran koji beleži dešavanje u galeriji. Drugi segment čini konstrukcija sagrađena od 36 polja (štampanih folija), visine 2,20 m, širine 1,40 m i dužine 2 m. Ova formacija se percipira kao prolaz na čijem se kraju nalazi prozor same galerije, ostvarujući komunikaciju sa spoljašnjošću, dok se ispod prozora na postamentu nalazi mobilni telefon na čijm se ekranu projektuje snimak ove lokacije. Pozicija posmatrača je na ovaj način destabilizovana i problematizovano je njegovo prisustvo u izmeštenom prostoru umetničkog rada, naspram realnosti spoljašnjeg sveta i virtuelne predstave na ekranu. U delu postavke naspram poslednjeg prozora predočeni su različiti oblici konstrukcija (stepenasta forma, stub, nezavisni elementi) izgrađeni od modularnih elemenata - ručno štampanih transparentnih folija. Centralno mesto na zidu zauzima matrica sa koje su dobijeni otisci, a refleksivnost same ispolirane cinkane ploče sugerise prisustvo izvora multiplikovanja. Središnji segment postavke dekonstruiše sam gradivni material izložbe. Štampane folije koje kao moduli grade različite formacije na ovoj poziciji su ogoljene, izložene bez podrške konstrukcije, prelivajući se na podu i rušeći pravilnost i funkcionalni poredak.

Upotreba svih medijskih linija ovog projekta detaljno je obrazložena, a teorijsko utemeljenje predstavljeno je ključnim konceptima. U analizi ekranske slike korišćeni su referentni tekstovi Ane Fridberg, Kejt Mondloh, Boltera i Gromale, a istraživanje je ilustrovano primerima iz savremenih umetničkih praksi (Frank Žilet i Ira Šnajder, Den Grejem, Piter Kampus). Zvučna

dimenzija rada koncipirana je kao *zvučni pejzaž*, oslanjajući se na istraživanja Rejmonda Mareja Šejfera, ali je na samu formu uticao i eksperimentalni pristup u polju elektroakustike čiji je pionir Pjer Šefer. Na realizaciji audio linije kandidatkinja je ostvarila saradnju sa umetnikom Igorom Štanglickim, koristeći metodologiju koja je ekvivalentna vizuelnoj dimenziji rada. Snimak akorda na akustičnoj gitari procesuiran je softverom koji je pojedinačne gradivne elemente (granule) nezavisno modifikovao i koristeći sistem repeticije sintetizovao novu celinu.

Izložbena celina formulisana je u skladu sa idejnim polazištem, ali je na finalnu koncepciju uticala zatečena arhitektonska datost galerijskog prostora. Kompleksnost umetničkog rada i njegova višemedijska dimenzija u potpunosti su okrenute prema posmatraču. Iako su sami elementi umetničkog dela donekle predefinisani otvoren je prostor za interakciju, a publika postaje deo rada ne samo svojim prisustvom već biva i zabeležena na snimcima kamera za nadzor, postajući integralni deo rada.

Ocena ostvarenih rezultata

Doktorski umetnički projekat Marije Sibnović predstavlja kompleksno višemedijsko delo na čiji nastanak je značajno uticalo teorijsko i umetničko istraživanje. Rezultat umetničkog rada predstavljen na izložbi demonstrirao je spremnost kandidatkinje da unapredi svoju dosadašnju stvaralačku praksu, kako u idejnom smislu i konceptualnoj argumentaciji, tako i u medijskoj višeslojnosti i zahtevnoj produkciji. Koncipirajući rad koji integriše grafiku, arhitekturu, zvuk i ekransku sliku Marija Sibinović je pružila umetnički odgovor o shvatanju pojmova transparentnosti i refleksivnosti u kontekstu života u savremenom urbanom prostoru. Nestabilnost ovih pojmova u različitim ideološkim sistemima i promenljivost vizuelnih utisaka u svakodnevnom posmatranju grada, reflektuju se u adekvatnom izboru materijala i same forme umetničkog izraza. Prostorna instalacija sazdana od vizuelnih elemenata, trodimenzionalnih objekata, teksta i zvuka, uz učešće publike, koja se u krajnjoj instanci beleži kamerama za nadzor i putem aplikacije emituje na ekranu mobilog telefona, svedoči o kompleksnosti ovog projekta i aktuelnosti teme. U podtekstu rada mogu se iščitati antagonizmi ili težnja ka sintezi unikatnog i

multiplikovanog umetničkog dela, ručnog i mašinskog rada, analognog i digitalnog sveta. Kompletan produkcijski ciklus od izrade matrice i manuelnog postupka štampanja folija, preko izrade metalne konstrukcije i sastavljanja različitih struktura, prostorne artikulacije, dizajna zvuka do distribucije video zapisa, koncipiran je kao mreža povezanih umetničkih postupaka, čiji je rezultat višeslojno delo.

Zaključak komisije

Komisija za ocenu i odbranu doktorskog umetničkog projekta i pisanog rada **“Refleksije grada — Principi grafike u funkciji vizuelizacije urbanog prostora”** zaključuje da je kandidatkinja Marija Sibinović sa uspehom realizovala umetnički rad koji je prezentovala u formi izložbe. Ovo ambiciozno koncipirano višemedijsko delo demonstrira sposobnost kandidatkinje da na visokom profesionalnom nivou stupi na savremenu umetničku scenu. Pisani rad koji prati ovaj projekat svedoči o dobrom poznavanju materije i referentne literature, adekvatnoj teorijskoj argumentaciji i elokventnoj artikulaciji teksta koji čini infrastrukturu umetničkog rada. Po svim parametrima, svojim obimom i kvalitetom, ovaj doktorski umetnički projekat pruža celovit i kompleksan odgovor na prijavljenu temu.

Značaj i doprinos ovog doktorskog umetničkog projekta ogleda se, pre svega, u njegovom visokom umetničkom dometu u sferi savremene umetnosti, ali i u sadržajnom pisanom radu koji će biti od koristi umetnicima i istraživačima u polju višemedijske umetnosti. Originalni umetnički rad Marije Sibinović je koncipiran i kompletno realizovan po ideji umetnice, nadovezujući se na njenu prethodnu umetničku praksu. Doktorski umetnički projekat **“Refleksije grada — Principi grafike u funkciji vizuelizacije urbanog prostora”** predstavlja autentično ostvarenje u polju višemedijske umetnosti, reflektujući individualni umetnički izraz autorke i nagoveštavajući pravac njenih budućih istraživanja.

Na osnovu ukupne ocene doktorskog umetničkog projekta “**Refleksije grada — Principi grafike u funkciji vizuelizacije urbanog prostora**”, kandidatkinje Marije Sibinović, Komisija predlaže Nastavno — umetničkom veću Interdisciplinarnih studija Univerziteta umetnosti u Beogradu da prihvati Izveštaj Komisije za ocenu i odbranu doktorskog umetničkog projekta, koji bi, zatim sa Predlogom odluke bio dostavljen Senatu Univerziteta umetnosti, na čijem zasedanju bi se donela odluka o usvajanju i kandidat uputio na javnu odbranu projekta.

Članovi komisije:

1. mr Čedomir Vasić, prof. emeritus Univerziteta umetnosti u Beogradu

-----

2. dr Mariela Cvetić, red. prof. Arhitektonskog fakulteta Univerziteta u Beogradu

-----

3. dr um. Ivan Pravdić, vanr. prof. AU Univerziteta u Novom Sadu

-----

4. dr um. Milivoj Pavlović, vanr. prof. Fakulteta likovnih umetnosti u Beogradu

-----

5. dr um. Vladimir Milanović, docent Fakulteta likovnih umetnosti u Beogradu (mentor)

U Beogradu 27. oktobra 2020.